

קהילת בשבילי אורייתא - ווארקא

ל"נ הגה"צ רבי שמחה בונם ליברמאן זצ"ל

והרבנית הצדיקת חוה שאשא מווארקא

בראשות: הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

הלכה ומנהג

מסה

קובץ קע"ג

ניסן תשפ"ב

יו"ל ע"י:
קהילת
בשבילי אורייתא - ווארקא
בראשות:
הרב יצחק מאיר ליברמאן שליט"א

רחוב אמרי ברוך 1א
בני ברק
ישראל

Kehilas
Bishviley Orayso - Vurke
1a Imrei Baruch st
Bnei Brak
Israel
bishvileyorayso@gmail.com

כל הזכויות שמורות

©

גליון קע"ג
ניסן - תשפ"ב

לעילוי נשמת

איש היקר והמיוחד שבאנשים, רודף צדקה וחסד, מוקיר רבנו ותלמידיו,
פיור נתן לאביונים, מעורר לבבות בתפילותיו,
אהוב ונחמד על הבריות, טוב לב, עניו ושפל רוח,

הרה"ח ר' **חיים בער ירמיהו ליברמאן** ז"ל

בן **אדמו"ר תה"צ רבי שמחה בונם ליברמאן** זצ"ל

שנלב"ע בשבת קודש פ' "ואתה תצוה" וגו' "ויקחו אליך" וגו'

ט' באדר תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

• פרק ב' – תרופות בפסח

עמוד י"ד

תרופות בזמננו
חשוב להבהיר
אחשביה על ידי אכילה
לצורך רפואה
חולה מסוכן
קניית תרופות
חולה שאין בו סכנה
תרופה למיחוש בעלמא
כדורים
כדורי מציצה, סירופ
תרופה מקטניות
משחות, טיפות, זריקות
ויטמינים
ויטמינים למעוברות
אינשור
ריטלין
פרק ג' סבון קוסמטיקה
עמוד י"ח
מי פה - משחת שיניים
שפתון קרם לחות
סבון קוסמטיקה

• פרק ד' – פסח בשבת

עמוד כ'

ויהי נועם
תענית ביום ששי
חרוסת
שכח להכין חרוסת
מרור חסה
מרור חזרת
מי מלח
מצות שלימות
יין אדום
הדלקת נרות
נרות ארוכות

• פרק א' - הכשרת והגעלת

עמוד ה'

כלים

חמץ במשהו
הנזהר במשהו
כלים חדשים
נותן טעם לפגם
כלי הכשרה
צורת הכשרה
הכשרת שיש מטבח
חציצה של עץ אבן
חרסינה - קרמיקה
הכיור
חרסינה
קערה בכיור
הגבהה לקערה בכיור
כיור מנירוסטה
ברזים
הכשרת כיריים - גז
כיריים קרמיות
כיריים אינדוקציה
פח - בלעך
פלטה חשמלית
מקרר ומקפיא
תנור אפיה
תנור פירוליטי
תבניות אפיה
תבניות אמאייל
מנגל
מיקרוגל
קומקום - מיני בר
טבעות
שולחנות
שיניים
שיניים תותבות
גשר, רסן, קוביות
טלפון
טורח פסח

• פרק ה' -תפילה בליל

שבת יו"ט עמוד כג

הודו במנחה

קבלת שבת

מזמור לדוד

בשמחה ובצהלה

ניגון יו"ט

פיוטים בתפילת ערבית

תפילת עמידה

יעלה ויבא

טעה בתפילה יו"ט שחל בשבת

ויכולו

ברכה מעין ז'

במה מדליקין

קידוש בבית הכנסת

• פרק ו' - ביעור וידוי

מעשרות

עמוד לב

ביעור מעשרות

זמן הביעור

מצות הביעור

איבוד מעשר ורבעי

מצות וידוי מעשרות

זמן הווידוי

נוסח הווידוי

• פרק ז' - שביעי של פסח

עמוד לד

עירוב תבשילין

קטניות בשבת אחרי פסח

שרויה בשבת לאחר פסח

חמץ בשבת שלאחר פסח

פרק א הכשרת והגעלת כלים

חמץ במשהו

א. מיוחדת היא הזהירות ממשהו חמץ בפסח¹, ונוהגים ישראל קדושים בחומרות בדברים שיש בהם אפילו חשש רחוק ממשהו חמץ².

הנהר במשהו

ב. איי בשם האר"י ז"ל, הנהר ממשהו חמץ בפסח, מובטח לו שלא יחטא כל השנה³.

ג. כלי שהיה בשימוש במשך השנה, צריך הכשרה לפני שמשתמש בו בפסח, אפילו בצונן.

----- מקורות וציטונים -----

¹ כתב המג"א (סי' תמ"ז ס"ק א'): מדאורייתא הוי חמץ כשאר איסורים אלא שחכמים החמירו בו כיון דאית ביה כרת ולא בדילי מיניה כולי שתא וכו'. ובט"ז שם מביא מהרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ' ט"ו הל' ט') דהוי חמץ דבר שיש לו מתירין. בזוה"ק פ' כי תצא (ח"ג) רפ"ב ע"ב.

² הרדב"ז (תשו' ח"ג סי' תק"מ): שאלת ממני ואודעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול, והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו, ועבר עליו בבל יראה ובל ימצא, ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל, וחומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה דאי משום דאית ביה כרת הרי חלב ודם, ואי משום דאסור בהנאה הרי כלאי הכרם ושור הנסקל וכמה איסורי הנאה שלא החמירה תורה בהם כ"כ, ואי משום דלא בדילי מיניה כולי שתא הרי יין לנויר דלא בדיל מיניה והחדש דלא בדילי מן התבואה כולה שתא ולא חמירא כולא האי.

ומבאר שם שלא נמצא באיסורים אחרים שיצטרפו בו כל הג' תנאים אלו, של איסורי הנאה ושהוא בכרת ושלא בדילי אינשי מיניה כולה שתא, אלא בחמץ בלבד, ומקשה ומפלפל בענין ומסיק: ע"כ אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות כי **חמץ בפסח רמז ליצר הרע והוא שאור שבעיסה**, ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו ואפילו כל שהוא לא בטיל, והרי זה אמת ונכון. עיי"ע בשו"ע הגרש"ז (ח"ו שו"ת סימן ו'). ועיי"ע במשך חכמה (פ' בא ד"ה ואתם לא תצאו): ועיי"ע דברי תורה (ח"ב אות קל"ד, ובח"ו אות פ"ו).

³ בבאר היטב (סי' תמ"ז ס"ק א') כתב: האר"י ז"ל כתב הנהר ממשהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה. עיי"ש בכפה"ח (ס"ק ב') שכתב שלא מצא כן בכתבי האר"י ז"ל בידנו כי אם בספר משנת חסידים מס' ניסן (פ"ג אות ד'). ושם במשנת חסידים הנוסח: ויעיל לנפשו מאוד כל השנה.

כלים חדשים

ד. כלים חדשים בימינו, אין צורך להכשירם⁴
שומנים המשמשים להליך רידוד מתכת והכנת סירים, הם מן הצומח וסינטטי. ואין צורך לחשוש אולי מיעוט נמשח בשומן מן החי, מפני שהשומן פגום לפני השימוש בה, ואינו אוסר הכלי.

נותן טעם לפגם

ה. כלים שמכשירים, צריך להימנע מלהשתמש בהם בחמין 24 שעות לפני הכשרתם⁵ בדיעבד, ניתן לסמוך על שימוש בחומרים חריפים הפוגמים, לפני ההכשרה⁶.

כלי הכשרה

ו. הכלי שמערה ממנו מים להכשיר:

יקח קומקום או מיחם שאינו בחזקת חמץ (כגון קומקום המשמש כל השנה לחימום מים בלבד). אבל לא מכלי שמבשלים בו חמץ⁷. ולא מכלי של פסח⁸.
ואם השיש אינו "בן יומו", יכול להכשירו מכלי של פסח⁹.

צורת ההכשרה

ז. ירתיח מים בכלי, ורק כשהם מעלים רתיחה אז יכניס לתוכם את הכלי שברצונו להכשיר.

----- מקורות וציטוטים -----

⁴ שולחן הלוי (ח"א סי' רל"ז). הגר"מ פיינשטיין, אהלי ישורון. ציץ אליעזר (י"ב סי' נ"ה). משנה הלכות (ח"ז סי' קי"ב). רבבות אפרים (ח"ו רי"א). תשו' מבי מדרשא (ח"א סי' ק"ל). ובקובץ עץ חיים (כ"ה, עמוד רס"ו).

⁵ רמ"א סי' תנ"ב סעיף ב': נהגו שלא להגעיל שום כלי בן יומו. משנ"ב (שם ס"ק כ')

⁶ חג המצות פרק ח' סעיף מ"א

⁷ ראה משנ"ב סי' תנ"ב ס"ק י"ג

⁸ פמ"ג (סי' תמ"ד) שעה"צ (שם ס"ק ד'). חג המצות (פרק ח' סעיף מ"ד)

⁹ שו"ע הגרש"ז (סימן תנ"א סעיף נ"ט).

הט"ז (ססי' תנ"ב) כתב שהנשים נוהגות שלא להשתמש בקדירה ששופכים רותחין על האבן שמכשירין בו כלים, מטעם שהריח של חמץ נכנס בו, ואין בו ריח ולא טעם, דאין בו איסור כלל בפסח. והביאו חק יעקב (שם אות נ"ה) וכתב ומנהג ישראל תורה, אך בדיעבד ודאי דאינו אסור. מקו"ח (אות ל"ו). שו"ע הגרש"ז (תנ"א אות נ"ט).

אבל דעת הא"ר שם להתיר שם אפילו לכתחילה כהט"ז, ובפרט למנהגינו שאין מגעילין שום כלי בן יומו, דהוי טעם לפגם דיש להתיר, כפה"ח (סי' תנ"א ס"ק רל"ז) מביאם.

הפמ"ג (סי' תמ"ד) החמיר בזה וכתב שאין לערות רותח לתוך כלי חמץ מכלי פסח אם לא שרוצה שלא להשתמש בקדירה זו שעירה מתוכו, עד לאחר פסח. מביאו שעה"צ (סי' תמ"ד ס"ק ד'). וכ"ה בתוס' חיים (כלל קל"ה אות ל"ה).

כשרוצה להכשיר את השיש על ידי עירוי מכלי ראשון, ישפוך את המים מהכלי שבושל בו. ולא יזרוק או יתז את המים אלא ישפוך ישירות מהכלי.¹⁰

הכשרת שיש במטבח

ח. ינקה את השיש¹¹ היטב עם חומרי ניקיון וינגבנו, וכשנקי ויבש לגמרי¹² יערה עליו מים רותחים מכלי ראשון¹³ כשהשיש יבש, יצפה את השיש עם מתכת, עץ, פורמייקה או נייר כסף עבה וכדו', על מנת להשתמש בו בפסח¹⁴. השיש יוכשר רק לשימוש בעירוני, אבל יועיל, אם יניחו כלי ראשון על הנייר כסף, אפילו אם לח מתחתיו, יבלע הנייר כסף כדי קליפה.

חציצה של עץ אבן

ט. בעת השימוש בשיש בפסח, יש הנזהרים שלא להניח סיר שהורד מעל האש ישירות על השיש (אף שהוא מכוסה), אלא על חתיכת עץ או אבן¹⁵.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁰ סי' תנ"ב משנ"ב ס"ק כ'.

¹¹ שיש צריך הכשרה, מכיון שלפעמים נשפך מרק מקדירה ולפעמים מניחים לחם, פשטידא חם, והווי כמשתמש בכלי ראשון, שו"ע סי' תנ"א סעיף כ'. משנ"ב (ס"ק קי"ד), ובסי' תמ"ז ס"ק כ"ד.

שיש שמוצר מחלקי אבן מעורבים וצורפים בכבשן, דעת הדרכי תשובה (יו"ד סי' קכ"א כ"ה) שדינו ככלי חרס ולא יועיל הגעלה אם השתמשו בחמין, כבשו"ע סי' תנ"א סעיף א'. ולדעת התבואות שור סי' נ"ג, אם הכלי ברובו מאבן ומים, דינו ככלי אבן.

בס' הליכות שלמה (פ"ג אות ד') כלים העשויים מאדמה או מאבן שיש וכדומה, ומיובשים ע"י חום, מועילה להם הגעלה ואינם ככלי חרס. ובהערה: הגם שיש שהחמירו באדמה וס"ל דבלעה טפי מחרס (עי' חזו"א או"ח סי' ק"כ ס"ק ב' שהחמיר בזה), נקטינן כהמג"א ודעימיה דמהני להו הגעלה (עי' שו"ע הרב סי' תנ"א ס' כ"ה ובפמ"ג מש"ז סו"ס תנ"א) וכמש"כ המשנ"ב (סי' תנ"א ס"ק י"ח). ולכן בסוג שיש הגם שנעשה משחיקת אבנים הנצרפים בכבשן, הנקרא בא"י, שיש קיסר, שפיר מהני להו הגעלה, וכן המנהג.

¹² משנ"ב (סי' תנ"ב ס"ק כ'). ולכן נכון להתחיל בעירוי רותחין מלמטה למעלה, הליכות אבן ישראל (דיני הגעלת כלים).

¹³ שו"ע סי' תנ"א סעיף ח'. כלי אבן דינם להכשירם בהגעלה.

כשמגעיל ע"י מיחם כשגוף החימום בפעולה, הרי זה כהגעלה בעירוני מכלי ראשון העומד ע"ג האש ממש (הליכות שלמה פ"ג י"ח).

¹⁴ ראה הליכות שלמה פ"ג ט'.

¹⁵ ראה חג המצות פרק ח' הערה נ"ו.

חרסינה - קרמיקה

י. חרסינה - קרמיקה, שמסביב לשיש, יש נוהגין לערות עליה מים רותחין ולכסות (בנייר כסף וכדו') עד גובה הסירים, מחשש התזה או זיעה מסירי חמץ.¹⁶

הכיור:

חרסינה

יא. ירוקן את הסיפון שמתחת לכיור מחשש שאריות חמץ וישפוך חומר חריף (אקונומיקה) לתוכו, בכדי לפוגמו.¹⁷
את הכיור ינקה היטב ויערה לתוכו מים רותחים.

קערה בכיור

יב. לפני השימוש בכיור בפסח, יכניס קערה בתוך הכיור.¹⁸

הגבהה לקערה בכיור

יג. יגביה הקערה מעט, שלא יגע בכיור, ע"י הנחת כמה אבני חצץ או חלקי לגו בתחתית הקערה. בכדי שמים חמים לא יחברו בין הכיור לקערה.¹⁹

כיור מנירוסטה

יד. כיור - קערה מנירוסטה, יש להכשיר לאחר המתנת מעת לעת, בעירוי מכלי ראשון ואבן מלובנת.

והיות ונוהגים להכניס קערה של פסח לכיור, לכן מספיק עירוי כלי ראשון על הקערה מנירוסטה.²⁰

ברזים

טו. ינקה הברזים היטב ויוריד המסננת וחלקים מתפרקים, ויפתח את המים החמים שיקלח מתוך הברז, ובאותו הזמן יערה על הברזים מים רותחים מבחוץ.²¹

ויש שמניחים בד נקי לסינון המים בפסח.

----- מקורות וציונים ----- =

¹⁶ תשו' שבט הלוי.

¹⁷ חג המצות (פרק ח' סעיף מ"ה).

¹⁸ דרכי תשובה יו"ד (סי' קכ"א ס"ק ב'). קובץ מבית לוי.

¹⁹ אע"פ שאם קרה סתימה בפסח ומים חמים עלו אינו פוסל, כיון שחלקי הכיור כבר נפגמו לפני פסח.

²⁰ שבט הלוי, מבית לוי חודש ניסן.

²¹ הכשרת הברזים מפני חשש נגיעת חמץ חם בברז, ומפני ההבל העולה מקדירות חמץ, חשש ניצוק חיבור. ע"י משנ"ב (סי' תמ"ד שעה"צ ס"ק ד').

יש שמחמירים וגם מכסים בפסח את הברזים מבחוץ עם בד או נייר כסף דק²².

הכשרת כיריים, גז:

טו. החצובה: חלק הברזל השחור שהסירים עומדים עליו, יניח על האש למשך 20 דקות - ליבון קל²³ וטוב לצפות בנייר כסף עבה. ואם ביכולתו, כדאי לקחת מיוחד לפסח²⁴.
המבערים: ינקם היטב ויבערים כשהם מורכבים על הכיריים עד שיתחממו היטב.
המגש: על המגש, יערה מים רותחים מכלי ראשון ויכסהו בנייר כסף²⁵.
כפתורי הגז: ינקם היטב, וכדאי לכסותם²⁶.

כיריים קרמיות

ז. יש להשתמש במיוחד לפסח. מכיון שתבשיל חמץ שנשפך על משטח ה"קרמיי" [זכוכית, חרס] אינה מתנקה אלא בליבון גמור.
ודעת בעל שבט הלוי²⁷, שכלי זכוכית שמבשלים בהם גרע משאר כלי זכוכית. אם יכול לפרוס רשת מתכת על המשטח שיחצוץ בפסח בין הסיר והמשטח, אז יש לנקות את המשטח היטב ולהדליק 20 דקות, ולהשתמש עם הרשת.

יח. אם אין לו כיריים אחרות. אז ינקה היטב ויפעיל את כל המבערים במשך כחצי שעה, ובאותה הזמן לערות עליהן רותחין מכלי ראשון ולייבש היטב²⁸ ולכסות.
לא יניח אוכל ישיר על משטח הקרמי. ויקפיד בכל שעת הבישול, שתחתית הכלי ומשטח הקרמי יבשים.

----- מקורות וציונים ----- =

²² חג המצות (פרק ח' סעיף מ"ו).

²³ רמ"א סימן תנ"א סעיף ד. אגרות משה או"ח (ח"א סי' קכ"ד).

²⁴ שבט הלוי. הגרי"ש אלישיב.

²⁵ לכתחילה, יפרק את המגש וינקה את הפירורים שבדרך כלל מצטברים תחתיו. בדיעבד, נחשבים הפירורים למטונפים ואין צורך להקפיד ולבערם, כמ"ש הב"י (סי' תמ"ב) מרבי אליעזר ממיץ, אם הוא מטונף קצת ופחות מכזית, אינו חייב לבער. וכ"ה במג"א שם ובמשנ"ב (שם ס"ק ל"ג).

²⁶ חג המצות פרק ח' סעיף מ"ז

²⁷ שבט הלוי ח"ב סי' מ"ג, ח"ו סי' קט"ו ז'

²⁸ ראה שיטת בעל העיטור טויו"ד סי' קכ"א.

כיריים אינדוקציה

יט. לכתחילה, אין להשתמש בכיריים "אינדוקציה"²⁹ של כל השנה, לפסח. לא ניתן להכשיר כיריים אלה³⁰ (אמנם משטח הכיריים צוננים כל הזמן, אבל קיים חשש גלישת מאכלים שמפליטים בליעות).

במקום הצורך, ניתן להניח את הסירים על הגבהה (מעץ, או חצץ וכדו'), של כשני מ"מ, ולהשתמש (ואז אפילו אם יגלוש מהסיר, לא ייווצר מגע בין המשטח לסיר). לאחרונה משווק "מתאם" ממתכת שמגביהה את הסיר מעט מעל המשטח. וכן משווק משטח סיליקון שניתן לפרוס על משטח הכיריים אינדוקציה. ויערה מים רותחים ע"ג משטח הכיריים³¹ ולייבש, לפני שיפרוס את משטח הסיליקון.

פח - בלעך

כ. פח - בלעך שמכסה את להבות הגז, לכתחילה, יהדר לקנות חדש לפסח, מחשש בליעות חמץ חם. במקום הצורך, יש לנקות היטב, ויהפוך את הצד העליון של הפך על המבערים הדלוקים על הגז לכמה דקות, עד שהאש תשרוף בליבון קל. לפני השימוש בפסח, יכסהו בניר כסף³².

פלטה חשמלית

כא. ינקנה היטב, ויפעילה, וכשיגיע לדרגת חום הגבוה, יערה עליה מים רותחים (אחרי שהוציא את התקע מחשמל), וישתמש בו לאחר שיכסה בפח או נייר כסף עבה³³.

מקרר ומקפיא

כב. ינקה היטב את הדפנות, מגירות ומדפי המקרר, הגומיות שמסביב

----- מקורות וציונים ----- =

²⁹ כיריים אינדוקציה מופעל, כשכלי בישול מתכתי מונח על גבי הכיריים, ואז סליל מגנטי (שממוקם במשטח הכיריים) הופך את אנרגיית חשמל לאנרגיה מגנטית, ומפעיל שדה מגנטי סביב לכלי בישול בעלי תחתית מגנטית וכתוצאה משדה המגנטית נוצר חום רק בתכולת הכלי (דומה לדרך פעילות המיקרו גל).

³⁰ המשטח של כיריים אינדוקציה, הוא צונן גם בעת הבישול, והסיר מתחמם רק מהמאכל שמתבשל בו, אבל קיים חשש גלישת מאכלים חמים מהסיר. ומכיון שמאכל בשעת גלישה הוא חם ומפליט ומבליע, לכן אם גלש מסיר בשרי על גבי המשטח, ולאחר מכן גלש מסיר חלבי על גבי המשטח, הכיריים טריפה. והסיר שמונח על כיריים אלה בשעת שגולש יפליט ויבליע מהמשטח לסיר. לכן יש להימנע מלהשתמש בו.

³¹ כמ"ש בעל העיטור (סי' קכ"א).

³² קו' מבית לוי, ניסן. חג המצות (פרק ח' סעיף מ"ט)

³³ סידור פסח כהלכתו (ח"א ע' ס"ה). חג המצות (פרק ח' סעיף מ"ח).

לדלתות וכן את מקומות ניקוז המים מהמקרר.
בפסח, נוהגים לכסות את המדפים בנייר, פלסטיק וכדו'.³⁴

תנור אפייה

כג. תנור אפייה רגיל, קשה להכשירו כדון, מכמה טעמים.
גם כשמוקים ומפעילים בחום המקסימלי, עדיין יש חשש משאריות שיוצאים מהטורבו, ושומנים שיוצאים לאחמ"כ בין החריצים, שאריות בין זכוכיות שבדלת וכו', וע"כ לכתחילה, יש להימנע מהכשרתו לפסח. רק אם אין אפשרות בידו לייחד תנור לפסח, עדיף שיתיעץ עם רב באופן הכשרתו.³⁵

כד. במצבים דחוקים, אפרט דרך הכשרת תנור במקום הדחק, ויש להקפיד על כמה הוראות:

- א.** ינקה את התנור ביסודיות, עם חומרים מסירי שומנים, בפרט בפינות, חריצים, גומיות, וחיבורי דלתות לתאי התנור.
- ב.** יפעיל את התנור בחום המקסימלי למשך כ-30 דקות.
- ג. תבניות** שחייבים ליבון חמור אין להכשירם.
- רשתות,** ניקוי יסודי בחומרים מסירי שומנים, להכשיר בתוך תאי התנור, להשתמש בכיסוי נייר אלומיניום.
- ד.** כשהתנור בשימוש, יהיה דלת התנור מכוסה בנייר אלומיניום מבפנים.

תנור אפייה פירוליטי

כה. תנור פירוליטי.³⁶ ניתן להפעיל בדרגת חום שמגיע לליבון חמור. 371 מעלות לגר"מ פיינשטיין.
לכן, ינקה את התנור מבפנים ומבחוץ היטב עם חומרים מסירי שומנים, ויפעיל את התנור על תוכנית ניקוי עצמי.
המסילות יש לברר, אם אינם מתקלקלים כשמשאירים בתוך התנור התנור בעת הליבון ניתן להשאירם בפנים ואם לא יש להוציאם.³⁷
כשהתנור בשימוש בחג, עדיף לכסות את דלת הזכוכית בנייר אלומיניום מבפנים.

----- = מקורות וציונים -----

³⁴ הכיסוי מצד המנהג שנהגו לא להניח מוצרי פסח על אותו מקום שמונח חמץ כל השנה. קו' מבית לוי, ניסן. ראה עוד משנ"ב (סי' תנ"א ס"ק קט"ו).

³⁵ ראה בהרחבה ס' חג המצות (פרק ח' סעיף נ"א).

³⁶ בתוכנית ניקוי עצמי של תנור פירוליטי, החום מגיע למעלה מ 400 מעלות צלסיוס, והוא דרגה של ליבון חמור.

בבדיקת מומחה שהציב חיישנים בפינות התנור נמצא, שבאיזור שליד הדלת, דרגת החום לעיתים כ-300 מעלות. ולכן בהכשרת התנור לפסח, יש להחליף את הגומי בדלת ונכון לכסות את הזכוכית מבפנים.

³⁷ אם עלולים להתקלקל, יש להוציאם ולהכשירם בליבון קל. כי בפועל האוכל אינו מונח עליהם.

תבניות אפייה

כו. תבניות אפייה צריכות ליבון חמור, לכן יש לקחת חדשות³⁸.

תבניות אמאיל נהגו להחמיר שאין מועיל להכשיר בהגעלה.

מנגל – ניקוי יסודי, והפעלה בחום המירבי למשך כ-20 דקות בכדי ליבון חמור³⁹.

מיקרוגל

כז. אין להכשיר מיקרוגל לפסח⁴⁰. רק במקום הדחק ממש, יתייעץ עם רב באופן הכשרתו, והשימוש בו לאחר מכן.

קומקום - מיחם - מיני בר

כח. קומקום, מיחם, מיני בר, שלפעמים מערים ממנו מים חמים על מאכלי חמץ, יש להימנע מלהשתמש במים החמים בפסח⁴¹. ולאחר ניקוי יסודי, ישתמש רק במים הקרים.

----- מקורות וציטוטים -----

³⁸ ליבון חמור הינו כ-371 מעלות חום. וגם לפעמים התבנית מתקלקלת מהחום. ראה הליכות שלמה (פ"ג הערה ב').

³⁹ שו"ע סי' תנ"א סעיף ד'.

הרשת בתוך המתקן שעליו מונח האוכל, בדרך כלל מוגבה קצת, ולכן יש ללבנו על האש ממש. ואם מחממים דברי אוכל (כגון שניצלי סויה וכדומה) על המכסה מבחוץ, יש ללבנו.

⁴⁰ במיקרוגל קיימים חששות חמורות מפירורי חמץ וכו' במבנה המיקרוגל. בנוסף קיימים חששות מבליעת חמץ מזיעת המאכלים, וחשש חימוץ מאוכל חם שנשפך בתוך המכשיר. ראה שו"ע (סימן תנ"א סעיף י"ד) ומשנ"ב (שם ס"ק פ"א). ולבני אשכנז לא ניתן להכשיר את הצלחת מזכוכית

⁴¹ בעירוי מהמיחם על משקה או מאכל לח, יש כמה חששות.

א. שניתז מעט חמץ על המיחם ויש להגעילו מחשש ממשות חמץ. ובמיני בר, אפילו אם ירתיח את המתקן כשאב"י בגלל ניצוק, עדיין יצטרך להחליף חלקי הפלסטיק, ברז וכו' מחשש הממשות.

ב. חשש ניצוק חיבור, (עי' יו"ד סי' ק"ה סעיף ג') להחמיר לכתחילה, לט"ז מפני שתתאה גבר ומחברו בניצוק, ולש"ך מפני שההבל עולה מהנר למעלה.

בהל' פסח, כתב הט"ז (סוסי' תנ"ב) דמה שנוהגות הנשים שלא להשתמש בפסח בקדרה ששפך בה רותחין על האבן שמכשירין בה מטעם שהריח של חמץ נכנס בה, אין בו לא ריח ולא טעם דאין בו איסור כלל. וכן בערוה"ש סי' תנ"א סעי' י"ח. בס' חק יוסף ס"ק מ"ז כתב על הט"ז דמ"מ כבר נהגו כן **ומנהג ישראל תורה** וכ"ה בס' חק יעקב (סי' נ"ה).

א"י בפרמ"ג (סי' תמ"ד), ודרך החיים, דאין לערות רותח לתוך כלי חמץ מכלי פסח אם לא שרוצה שלא להשתמש בקדרה זו שעה ממנו עד לאחר הפסח. בשעה"צ סי' תמ"ד ד'. וכ"ה בתשו' מלמד להועיל (ח"א סי' צ"ה). ובשו"ע הגרש"ז (סי' תנ"א נ"ט), ובדיעבד מותר.

אם לא השתמש בחמץ, יעביר את המתקן למצב שבת. וירוקן את המיכל. וישפוך חמין על הברז בכדי להכשירו.

במקום הצורך בדלית ברירה,

א. ינקה את הברזים ופיות, וכל איזור החיצוני, כולל בסיס העמדת הכוס, והלחצנים.

ב. ירוקן את המים מהמכשיר (ע"י העברתו למצב שבת) ולא ישתמש במכשיר משך 24 שעות.

ג. ימלא את המיכל שנית וירתיחו וירוקן את מימיו, ובמהלך הריקון, ימלא 3 כוסות מים רותחים וישפכם על הברזים וסביבתם. ובכך הוכשר.

טבעות

כט. ינקם היטב ויערה עליהם מים רותחים, או יכניסם אחרי הניקוי לתוך מים עם חומר פוגם, כגון אקונומיקה וכדו'.⁴²

שולחנות

ל. ינקה היטב ויכסה במשטח העשוי מחומר עבה.⁴³

שיניים

לא. **סתימות - כתרים.** מי שיש לו סתימות או כתרים בשיניו, יש להיזהר שלא לאכול חמץ חם בתוך מעת לעת - 24 שעות, לפני סוף זמן אכילת חמץ.⁴⁴

שיניים תותבות

לב. שיניים תותבות יכול להימנע מלאכול בהם חמץ חם בתוך 24 שעות כנ"ל.

אופן הכשרתם: ינקם היטב, ואם אפשר, יערה עליהם מים מכלי ראשון. אם חושש לקלקולם יכשירם בכלי שני.⁴⁵

וכן במתקנים המחוברים לשיניים, גשר - רסן - קוביות, ימנע מאכילת חמץ חם בתוך 24 שעות לפני סוף זמן אכילת חמץ, ולפני סוף זמן אכילה ינקם היטב עם מברשת - קיסם שיניים.

----- מקורות וציונים ----- =

⁴² הליכות שלמה פרק ג' הערה 51. חג המצות (פרק ח' סעיף נ"ג)

⁴³ חג המצות פרק ח' סעיף נ"ד

⁴⁴ בס' הליכות שלמה (פרק ג' אות ז'), נכון שישתה קודם הפסח מעט מים שחומם הוא כמו שהוא רגיל לשתות בכל ימות השנה. ויחשב זה כהגעלה שהכשרון הוא כדרך תשמישן כשו"ע (סי' תנ"א סעיף ו'). ואין צורך לחשוש לדבר גוש בפה, רמ"א יו"ד (סי' צ"ד ס"ז), ובט"ז (שם ס"ק י"ד)

⁴⁵ תשו' שבט הלוי (ח"א סי' קמ"ח, ח"ד סי' ע"ד). תשו' ציץ אליעזר (ח"ט סי' כ"ה). ראה עוד הליכות שלמה (פ"ג אות ו').

טלפון - פלפון

לג. שפופרת הטלפון והפלפון, בא בדרך כלל במגע עם חמץ בעין במשך השנה. לכן ינקה אותו היטב, ויעביר קיסם בחריצים הרבים שבו וינגבנו מפירורים שבחריצים או שנדבק בו.

טורח פסח

לד. לא יאמר כמה טורח פסח⁴⁶.

----- מקורות וציונים -----

⁴⁶ (רוקח רפ"ג) לא יאמר כמה טורח פסח. בירושלמי, רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם ומה טורח זה. חק יעקב (סי' תס"ט) מביאו ושכל הפוסקים לא הזכירו אזהרה זו, נראה שמפרשין דברי הירושלמי דוקא על קרבן פסח אסור, דמצוה דאורייתא לטורח, משא"כ בזמן הזה.

שו"ע הגרש"ז (סי' תס"ט סעיף ה'), לא יאמר כמה טורח, פסח זה כי רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם, ועכשיו אין העולם נזהרין בזה, ויש שלומד עליהם זכות שאינו נקרא רשע אלא כשאומר מה טורח זה, על טורח הקרבת הפסח שהוא מצוה מן התורה.

פרק ב תרופות בפסח

תרופות בזמננו

א. תרופות בזמננו, אם יש בהם חמץ, הרי הם ברובם חמץ נוקשה וע"י תערובת, ונפסלו מאכילת כלב⁴⁷.

מדי שנה מתפרסמים רשימות מעודכנות ומפורטות של תרופות כשרות לפסח. ישראל קדושים, משתדלים להשיג לכתחילה תרופות שלא יהא בהם שום חשש תערובת חמץ.

חשוב להבהיר:

ב. דבר הנוגע לשמירת הגוף והנפש צריך זהירות יתירה ואסור להחמיר יותר ממה שנצטוינו.

הכדורים נפסלים מאכילת כלב, ובכדור שבולעים לתרופה (שלא לשם אכילה) אין סברת אחשיבה.

לכן, הסובל ממחלות לב, לחץ דם, סוכר, מחלות נפש, לא מיבעיא ספק פיקוח נפש, שתם חולה שנפל למשכב, אם אין תרופה כשרה לפסח יקח תרופה רגילה. שהרי כבר נפסל מאכילת כלב.

אחשיבה על ידי אכילה

ג. בענין חמץ חרוך, כתב הרא"ש⁴⁸ כיון דאיהו אכיל ליה, אסור, אע"פ שאינו ראוי למאכל, ומותר בהנאה⁴⁹.

וכ"כ הגרש"ז (שם סעיף ל"ב) חמץ שנתעפש ונפסל מאכילת כלב או נחרך, מותר לקיימו ואסור לאוכלו בפסח, כיון שהוא רוצה לאוכלו ה"ה מחשיבו לאוכלו. ובסעיף ל"ג כתב, שאם מתכוון לאכול מאכל אחר, אע"פ שנתערב מיעוט מחמץ זה, מותר, כיון שאינו מתכוון לאוכלו. וכ"ה במשנ"ב (שם ס"ק כ"א).

ולצורך רפואה, כתב היד אברהם (יו"ד סי' פ"ד י"ז) שמוותר. כיון שאוכלו רק לרפואה אינו מחשיבו כאוכל. וכ"ה בתשו' כתב סופר (ק"א) חוליו מוכיח, אכילת רפואה לא חשיבות. וכ"ה בדרכי תשובה (קנ"ה כ"ח) תשו' אגרות משה (או"ח ח"ב סי' צ"ב) תשו' מנחת שלמה (מהדו"ת סי' ס"ה).

----- מקורות וצינונים -----

⁴⁷ תשו' כת"ס (סי' קי"א). דרכי תשובה (קנ"ה כ"ח). תשו' אג"מ (ח"ב צ"ב). תרופות וכמוסות שמעורבין בדברים שאינם ראויין לאכילת אדם, כתב החו"א (מועד סי' קט"ז אות ח') יש היתר לבולען לרפואה, ורק משום ישראל קדושים הם, יש לחזור לכתחילה אחרי כל הדרכים שלא יהא בהן כל תערובת חמץ.

⁴⁸ רא"ש פסחים פ"ב כ"א:

⁴⁹ מביאו הטור ובי" (סי' תמ"ב ט').

אבל בליעה יחשב לאכילה, לבוש (תע"ה ג') נוב"י (יו"ד ל"ה) חכמ"א (בני"א ע"א).

ודעת השאגת אריה (סוסי" ע"ה) שגם לרפואה אחשביה לאוכל ולכן מותר רק לחולה שיב"ס.

בויטאמינים, שכיח תערובת חמץ ודרך בריאים לאכול, יש לחשוש לשיטת השאג"א דאחשביה.

חולה מסוכן

ד. חולה שיש בו סכנה, ואפילו חשש סכנה, מותר לאכול תרופה של חמץ אם אי אפשר לו להתרפאות בדרך אחרת.⁵⁰

קניית תרופות

ה. אם יודע שיצטרך להשתמש בתרופות חמץ בפסח, יקנה אותם לפני פסח, וימכרם במכירת חמץ, ובפסח ישתמש כשצריך.⁵¹

ואם צריך לקנותם בפסח יעדיף לקנות מנכרי, ויכוון שלא לזכות בחמץ שבו. אם אפשר לקנותו בהקפה, עדיף.⁵²

חולה שאין בו סכנה

ו. תרופות שמעורבים בהם חמץ שאינו ראוי למאכל אדם כלל, מותר לאוכלם, למי שהוא בגדר חולה שאין בו סכנה.⁵³
וגם אם החמץ מדבק את חלקי התרופה (כעמילן חיטה) מותר.⁵⁴

תרופה למיחוש בעלמא

ז. אבל בגלל מיחושים בעלמא, נכון להימנע מלאכול תרופה עם חשש

----- מקורות וציטונים ----- =

⁵⁰ מג"א (סימן תס"ו ס"ק ב'). ח"י (שם ס"ק א') שו"ע הגרש"ז (שם ס"ק ה): אם יש חשש סכנה מותר לישראל לעשות החמץ משלו לרפואה והוא שיהיה הרפואה ידוע או עפ"י מומחה וכו', וכל מה שאפשר לעשות בהיתר צריך לעשות. משנ"ב (שם ס"ק ב').

⁵¹ נשמת אברהם (סי' ת"נ ס"ק א')

⁵² תשו' אגרות משה (או"ח ח"ג סי' ס"ב). הליכות שלמה (פ"ד סעיף י"ג)

⁵³ תשו' כתב סופר (או"ח קי"א). יד יהודה סי' ק"ג. תשו' אג"מ (או"ח ח"ב סי' צ"ב). מנחת שלמה (סי' ס"ה).

הגם שבתשו' שאג"א (סוסי" ע"ה) כתב שאף אם אוכלו לשם רפואה אחשביה לאוכל, ולכן אסור לחולה שאב"ס לאוכלו

⁵⁴ חזו"א (או"ח סי' קט"ז ס"ק ח'), שאין בזה סברת אחשביה כיון שרוצה בתרופה לא בדבק. לבושי מרדכי (או"ח סי' פ"ו). אג"מ (או"ח ח"ב סי' צ"ב). אחשביה לא שייך בדבר שלוקח לרפואה, דאף דברים מרים ומאוסים נולים לרפואה. הליכות שלמה פ"י.

חמץ בפסח⁵⁵.

כדורים

ח. כדורי תרופה, אם כמות החמץ מזערי מאוד (אין בזה אחשביה, הליכות שלמה) ומעורב עם דברים מרים, אלא שממתיקים את הכדור בסוכר מלמעלה, אפשר שמותר לחולה שאין בו סכנה. ואם אין התערובת מרה, יעטפנו בנייר דק דק ויבלעהו בעטיפתו⁵⁶.

כדורי מציצה / סירופ ממותק

ט. כדורי מציצה, או סירופ ממותק, בתערובת חמץ במשהו נאסרת.

תרופות מקטניות

י. תרופות העשויות מקטניות, גם לחולה שאב"ס, אין מקום להחמיר מלקחתם⁵⁷.

משחות - טיפות - זריקות

יא. משחות, טיפות, משאפים, פתילות, או זריקות לרפואה, מותר להשתמש בהם, מפני שהשימוש בהם חיצוני והחמץ שבתוך המשחה נפסל מאכילת כלב⁵⁸.

ויטמינים

יב. ויטמינים עלולים להכיל מיני דגן או עמילנים, דקסטרוזה וכדו', חשש חמץ או קטניות. לכן אם אינם ניטלים כתרופה, אין להתיר אכילתם אם יש בהם חשש חמץ⁵⁹. במקרה הצורך יקבל הנחייה רפואית.

יג. ויטמינים למעוברות, יש להתייעץ אם ניתן לדלג עליהם למשך ימי החג⁶⁰.

----- מקורות וצינונים ----- =

⁵⁵ ראה שו"ע הגרש"ז (סימן תמ"ב סעיף כ"ב). ובקו"א שכל מאכלי הרופאים שנותנים לחולים נקרא דרך עשייתו ואינו מתבטל

⁵⁶ הליכות שלמה (פ"ד אות ז). אחיעזר (ח"ג סי' ל"א ד'). ועיי'ע שעה"צ (סי' תס"ו ס"ק ו')

⁵⁷ משנ"ב סי' תנ"ג ס"ק ז'. ציץ אליעזר ח"י סימן כ"ה אות כ'. בתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' רמ"א, אע"פ שבדרך כלל אין מתירין איסורים לחולה שאין בו סכנה, הרי קטניות אסורות רק משום מנהג ובמקום חולי לא הנהיגו.

⁵⁸ אגרות משה או"ח ח"ג סי' ס"ב. הליכות שלמה.

⁵⁹ אור לציון ח"ג פ"ח אות ג'.

מכיון שדרך בריאים לאכול ויטמינים, יש לחשוש לשי' השאג"א תשו' סוסי" ע"ה שכתב שאף אם אוכלו לשם רפואה אחשביה לאוכל

אינשור

ד. משקה אינשור לחולים, עדיף להניח בארון שנמכר לגוי, וכשיש צורך, יש להוציא כל מנה מהארון⁶¹...

ריטלין

טו. טבליות ריטלין בעלות מינון של 10 מיליגרם, (שחרור רגיל, לא מסוג LA) מכיל עמילן חיטה, ובמקרה הצורך להשתמש בו בפסח, יש להתייעץ הלכתית⁶².

----- = מקורות וציונים -----

⁶⁰ נשים שנוטלות ויטמינים לחיזוק, ברזל ותחליפים, "פרנטל" וכדומה להשלים חוסר דם, יכולות בדרך כלל לדלג על תוספי תזונה אלה למשך ימי החג מכיון שבחג אוכלים יותר דגים ובשר המשלימים מאגר הוויטמינים בגוף.

במקרה ויש צורך לקבל תוספי ויטמינים, יש להתייעץ עם רופא ולהיערך מבעוד מעוד.
⁶¹ בחלק מרכיבי משקה אינשור יש חשש תערובת חמץ, סיטראט אסיד, וסודיום סיטראיט, ויתכן שבטלים בס'. מי שזקוק לצורך משקה זה הוא בגדר חולה ואין לו להימנע מלאוכלו, אבל ראוי לאחסן את המשקה במקום שנמכר לגוי ולהוציא מנה בכל פעם שיש צורך.

קיים בשוק משקה דומה בשם "איזי דרינק" שאין בו חשש חמץ, אבל אין לשנות את הצריכה אלא בהתייעצות עם רופא.

⁶² טבליות ריטלין רגילות, בעלות מינון של 10 מיליגרם מתיל פנידאט, מסוג שחרור רגיל, לא מסוג LA, מכיל עמילן חיטה (כחומר לא פעיל), שהוא חמץ. יש טבליה דומה בשם רפנידאט, שאינו מכיל חמץ, אבל מבחינה רפואית, אין להמיר תרופות בלי התייעצות עם רופא.

ובהיות הריטלין טבליה בלי טעם טוב המיועדת לבליעה בלבד, יש להתייעץ הלכתית על אפשרות צריכה בחג. מהרב יהודה שרשבסקי, כימאי ויועץ בכיר בחומרי גלם.

פרק ג' סבון - קוסמטיקה

מי פה - משחת שיניים

טז. שטיפת הפה בדבר שנפסד מאכילת כלב, אם הוא זהיר לא לבלוע ממנו אלא פולטו כולו, מעיקר הדין, אין לחוש מחשש עירוב חמץ. ולכן, משחת שיניים פגום, ובדרך כלל אין בהם תערובת איסור, מעיקר הדין, מותר.⁶³

אבל מכיון שבימינו, יש לרוב המשחות טעם משובח (חומרי טעם לילדים, מנטה למבוגרים), גם אם אינו בולע המשחה יש להיזהר שלא יהא בה שום חשש חמץ.⁶⁴

שפתון קרם לחות

מעיקר הדין מותר להשתמש בהם, שהם פגומים ואין טעם טוב.⁶⁵

סבון - קוסמטיקה

ז. סבונים ומוצרי קוסמטיקה,⁶⁶ ושפתון,⁶⁷ שנשים מורחות, שיש בהם חשש תערובת חמץ שנפסל מאכילת כלב, מעיקר הדין יש מקום להתיר להשהותם ולהשתמש בהם בפסח,⁶⁸

----- מקורות וציטוטים ----- =

⁶³ המג"א (סי' תמ"ב סעיף י'), גבי דיו בשעורים כתב, חמץ שנפסל מאכילת כלב אסור באכילה, דווקא כשאכלו בכונה ומשום אחשביה, משנ"ב ס"ק מ"ה. ראה הר צבי (ו"ד סי' צ"ה ד"ה אולם). אג"מ (או"ח ח"ג סי' ס"ב). קנה בושם (ח"א סי' כ"ה ב').

⁶⁴ בס' תשובות והנהגות (ח"ה סי' קכ"ז יא) יש חשש מסורביטול שעלול להיות חמץ ולכל השנה מצוי גם גליצרין שיש בו שומן מן החי.

⁶⁵ קרם לחות לשפתיים "לובלו" "בליסטיקס" כשרים לפסח, עפ"י בירור מומחה כשרות, הרב יוסף זריצקי.

⁶⁶ איפור, מייקאפ, רימל, תוחמים, ברובם אין חשש חמץ, וגם פגומים מאכילת כלב. בשנת תשפ"א פורסם ע"י הרב י.י. פוקס (בעמח"ס "הכשרות") שחברות " אסתי לאודר" "אסנס" "בובי בראון" "רבלון" "אולטימה" "הלנה רובנשטיין" "גי'ד" "וישי" "לוריאל" "לנקום" "אלמקיאז" "סופטאצ" "קרליין" "קליניק".

תכשירים ומשחות המכילים וזלין או אלורה, אינם מסוגלים להכיל דגנים.

⁶⁷ ברוב חברות המייצרות שפתונים (ליפסטיק) נמצא אחרי בדיקה כימאית, שמתוך למעלה ממאה רכיבים ישנם כ-5 רכיבים בספק חמץ או קטניות. כשבכל רכיב בעייתי הוא בין 3-6 פרומיל. ובנוסף לכך החומר פגום, ודעת בעל שבת הלוי שמתירים.

⁶⁸ הליכות שלמה פ"ד אות י"א. אור לציון ח"א סי' ל"ב.

ובפרט שבימינו לא כ"כ מצוי בהם תערובת חמץ,

מכל מקום, משום חומרא דפסח, ראוי לא להשתמש בהם⁶⁹.

----- מקורות וצינונים ----- =

⁶⁹ גריש"א אשרי האיש (ח"ג נ"ח טז)

בענין סיכה כשתייה, ראה הליכות שלמה (פ"ד אות י"א) שברמ"א סי' שכ"ו ס"י שמלבד יו"כ ותרומה לא אמרינן סיכה כשתייה. חג המצות (פרק ח' סעיף י"ז). הגריש"א. ובפרי חדש יו"ד (סי' קי"ז) שגם לסוברים סיכה כשתייה, הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילה, לא אחשביה

פרק ד פסח בשבת

ויהי נועם

א. כשחל פסח בשבת, אזי במוצאי שבת הגדול אומרים ויהי נועם⁷⁰ ויש שאין אומרים ויהי נועם⁷¹.

תענית ביום ששי

ב. כשחל ערב פסח ביום ששי מתענים באותו היום⁷².

חרוסת

ג. לצורך הכנת החרוסת, יערבנו עם יין מבעוד יום, מפני שבבליה עבה אסורה בשבת מחשש מלאכת "לש".

שכח להכין חרוסת

ד. אם שכח להכין חרוסת מבעו"י, יחתוך את הפירות סמוך לסעודה לחתיכות גדולות קצת⁷³. וירככו בשינוי, דהיינו שמתחילה יתן המשקה לתוך כלי,

----- מקורות וציטוטים -----

⁷⁰ בשו"ע סי' תס"ח (סעיף א') מביא מהמשנה פסחים נ: אי' העושה מלאכה בערב פסח מחצות ולמעלה משמתין אותו.

בירושלמי פסחים (רפ"ד הל' א'), דזמן קרבן פסח מחצות ואילך וביום שיחיד מביא קרבן, אסור בעשיית מלאכה. וכ"כ ברמב"ם פ"ח מיו"ט (הל' יז י"ח). ובתוס' פסחים. רמב"ם רא"ש ריטב"א.

ברש"י פסחים שם כתב: כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו, ושחיטת הפסח, ותיקון מצה לצורך הלילה.

לפי טעם רש"י איסור מלאכה בכדי שלא ישכח חובות היום, אומרים ויהי נועם במוצ"ש. ולפי טעם הירושלמי, מפני שיום קרבן הוי יו"ט, לכן אין אומרים ויהי נועם במוצ"ש.

פמ"ג (מש"ז סי' רצ"ה ס"ק ב'). שע"ת (שם ס"ק ב'). משנ"ב (שם ס"ק ג'): ע"פ שחל בימי חול אין למנוע מלומר ויהי נועם במוצ"ש שלפניו. ובשעה"צ (שם ס"ק ה'). כפה"ח.

והפנ"י (שם ג.) כתב עוד טעם: שערב פסח נקרא מועד, אלה מועדי ד' מקראי קודש ושם ה', בחודש בארבעה עשר לחודש בין הערביים וגו'.

⁷¹ תשו' שאילת יעב"ץ (סי' י"ט), ברכי יוסף (סי' רצ"ה ס"ק ב'). שבט הלוי).

⁷² שיירי כנסת הגדולה סי' תי"ז הגה"ט, כשחל פסח ביום שבת, מתענין ביום ו', והיינו טעמא, דכשחל בשבת, שיום ו' הוא זמנו, אין נדחה התענית ליום ה' אלא מתענה ביום ו' שהוא זמנו. וכ"ה בפרי חדש (סי' ת"ע ס"ק ב'). חק יעקב (שם ס"ק ד'). פמ"ג (א"א שם ס"ק ג'). שו"ע הגרש"ז שם סעיף ז'. משנ"ב שם ס"ק ה': אם חל בע"ש יתענו באותו יום

⁷³ שו"ע (סי' שכ"א סעיף י"ב). משנ"ב (סי' מ"ה). שבט הלוי, בחיתוך ירקות דק דק יש משום איסור טוחן, וע"כ צריך לחתכו לחתיכות גדולות מהרגיל וסמוך לסעודה.

ואח"כ יתן החרוסת לתוכו. ויכול לערבו באצבע או ינענע הכלי עד שיתערב.⁷⁴

ואם כבר עירב יין מע"ש, מותר להוסיף בשבת.⁷⁵

מרור - חסה

ה. שריית החסה יעשה בע"ש, מפני שבשרייתם בסבון בכדי להמית חרקים הוי מתכוון ואסור.⁷⁶

מרור - חזרת

ו. בשבת אסור לפורר חריין במגרדת, משום טוחן. לכן יכין חריין מבעוד יום ויניחנה בכלי סגור עד תחילת הסדר.⁷⁷ אם שכח להכין חריין מערב שבת, יחתוך בסכין סמוך לסעודה, חתיכות גדולות קצת ולא דק דק.⁷⁸

מי מלח

ז. יכין מי המלח מבעוד יום, מפני שאין עושין מי מלח מרובים בשבת.⁷⁹ אם שכח, יעשה רק מי מלח מעט ולא יעשנה עז.⁸⁰

מצות שלימות

ח. יכין מצות שלימות מערב שבת, לליל הסדר, וללחם משנה לסעודות היום.⁸¹

----- מקורות וציונים -----

⁷⁴ מג"א (סי' תע"ג ס"ק ט"ז), ע"י שינוי מותר לתת המשקה בשבת, דהיינו שיתן המשקה תחילה ואח"כ יניח לתוכו החרוסת. חק יעקב. שו"ע הגרש"ז (סי' תע"ג סעיף ל"ד). משנ"ב (ס"ק מ"ח).

⁷⁵ משנ"ב סי' שכ"א ס"ק ס"ה.

⁷⁶ שש"כ פ"ג סעיף מ'.

⁷⁷ שו"ע סי' תע"ג משנ"ב ס"ק ל"ו.

⁷⁸ שו"ע סי' שכ"א י"ב. משנ"ב ס"ק מ"ה. שבט הלוי.

⁷⁹ שו"ע סי' שכ"א ס"ב. דנראה ככובש כבשים.

⁸⁰ מג"א (סי' תע"ג ס"ק ה'). ובמחצת"ש (שם ס"ק ה'): מי מלח לאותה סעודה מותר, ומ"מ אסור ליתן שני שלישי מלח ושליש א' מים.

חק יעקב (סי' תע"ג י"ג). שו"ע הגרש"ז (שם ס"ק י"ט). משנ"ב (ס"ק כ"א). שבט הלוי: בשבת מותר לעשות בלילה רק מעט מי מלח, ויקפיד שלא לעשותן עזין (מלח פחות משני שלישי מים יותר משליש הכמות).

⁸¹ מצות שלימות ושבורות שמעורבים, לא בחבילה, מותר להוציא מתוכה מצה מצה, עד שימצא שתי מצות שלימות שראויות ללחם משנה. אבל אל יוציא את השבורות ויניח השלימות, שבלקיחת השבורות שאינן ראויות למצה זו, יהיה משום ברירת פסולת מאוכל, שש"כ פ"ג ס"ל.

יין אדום

ט. כשרוצה להדר אחרי יין אדום⁸² יכול לערבו עם יין לבן⁸³. ויש מחמירין דווקא ליתן היין הלבן לתוך האדום⁸⁴

הדלקת נרות,

י. בהדלקת נרות בערב פסח, מברך להדליק נר של שבת ויום טוב⁸⁵. אם בירך להדליק של שבת, ושכח של יו"ט, יצא⁸⁶.

נרות ארוכות.

יא. יש נוהגים להדליק נרות גדולים מהרגיל, מזה נשתנה ליכט⁸⁷, ויזכור לכוון שעון שבת לפי צורכו.

----- מקורות וציטוטים ----- =

⁸² שו"ע (סי' תע"ב סעיף י"א). בירושלמי פסחים פ"י הל' א' חשיבות יין אדום, אל תרא יין כי יתאדם. ובאו"ז זכר לדם מתינוקות ששחט פרעה, וזכר לדם מילה ופסח. וזכר לדם על המשקוף.

⁸³ משנ"ב סי' ש"ח ס"ק ס"ה.

⁸⁴ בשבט הלוי כתב שעדיף להכניס הלבן ליין האדום כיון שמתכוון לצבוע המשקה לצורך המראה ובוזה הביא במשנ"ב (סי' ש"ך ס"ק נ"ו) דמהפמ"ג נראה שאין להחמיר, אבל לפמ"ש בנשמת אדם, נכון למנוע מזה. ו בהליכות שלמה (פ"ט אות ה').

⁸⁵ מט"א (סי' תרכ"ה סעיף ל"ד). משנ"ב (סי' רס"ג ס"ק כ"ד).

⁸⁶ משנ"ב (סי' תפ"ז ז'), ובבה"ל שם. התעוררות תשובה (ח"א סי' קי"ב), וכתב עו"ש שבמילת שבת נכללת גם יו"ט.

⁸⁷ בני יששכר מא' חודש ניסן מאמר ה' אות כ"א. תשו' מהר"י אסאד (יו"ד סי' ק"ט).

ובפרט כשחל ליל סדר בשבת שאי אפשר להוסיף נרות.

פרק ה תפילה בליל שבת ויום טוב

הודו במנחה

יב. מתפלל מנחה כדרכו בחול, יש נוהגים לומר לפני מנחה מזמור ק"ז, הודו וגו' יאמרו גאולי ד⁸⁸. ויש שלא נהגו לאומרו בערב פסח אפילו כשחל פסח בשבת⁸⁹.

קבלת שבת

יג. כשחל יום ראשון של פסח בשבת, ברוב קהילות אין אומרים לכו נרננה, ויש שאין אומרים לכה דודי אלא מתחילין מזמור שיר ליום השבת⁹⁰.

מזמור לדוד

יד. יש נוהגין להתחיל במזמור לדוד הבו לד' וגו', ואומרים אנא בכה, ולכה דודי חרוז הראשון ובואי בשלום⁹¹.

----- מקורות וציטונים ----- =

⁸⁸ סדר היום. הגדת חיים לראש. וכ"ה מנהג דזיקוב, ויזניץ, נדבורנא, מביאו נטעי גבריאל (פ' ני"ט). בס' ליקוטי מהרי"ח כתב שבסידורי ספרד איתא לאמרו קודם תפילת ערבית של פסח.

⁸⁹ אלף המגן (סי' תרכ"ה ס"ק מ"ח): מנהגנו שבשום עיו"ט אין אומרים הודו כלל אף שחל בע"ש וכ"כ בסידור הרש"ז. עיי"ע בספרי חג האסיף (פרק ג' סעיף א'). דרכי חיים ושלום (ס"ק תקפ"ב): בערב פסח בכניסת ליל פסח התחילו להתפלל מנחה קרבנות, אפי' כשחל בשבת קודש לא אמרו הודו ולא כיש נוהגין גם כשחל בחול לומר הודו מפני שזוכר בו יאמרו גאולי ד' והוא מנהג ספרד וזוכר בסדר היום ורבינו רק כמו שאר יו"ט.

וכ"ה מנהג זידיטשוב, קארלין, בעלו, רופשיץ, ספינקא ועוד.

⁹⁰ פמ"ג (סי' תפ"ח א"א ס"ק א'): ויש מקומות שא"א לכה דודי כשחל יו"ט בשבת או בשבת חה"מ רק מזמור שיר ליום השבת ויש מקומות אומרים ומדלגין התערי ומ"מ לכו נרננה אין אומרים. וכ"ה הדעה הראשונה במטה אפרים סי' תרכ"ה סעיף מ"א: כשחל יום א' בשבת אין אומרים בערבית לא לכו נרננה ולא לכה דודי רק מתחילין מזמור שיר ליום השבת וכו'. וכ"ה במט"א (סימן תר"ט סעיף י"ג). ובערוך השולחן (סי' ע"ר ס"ק ג') שאין אומרים גם המזמורים ולכה דודי רק מזמור שיר ליום השבת דכשנאמר אז פני שבת נקבלה הוי בזיון ליום טוב דמשמע ולא פני יום טוב וכו'.

ובס' ליקוטי מהרי"ח הביא למנהגים הנ"ל, וכתב עוד בסדר קבלת שבת והל' פסח שיש מקומות שאומרים כל המזמורי לכו נרננה ופיוט לכה דודי כמו בכל שבת, ועי' בס' זכרון יהודא שכן הי' מנהג הגה"ק בעל אמרי א"ש.

⁹¹ בשע"ת (סימן ע"ר) מביא משלמי חגיגה בשם בית דוד שכתב שמעתי שאין אומרים לכה דודי ביו"ט שחל בשבת משום שנראה כביוש ליו"ט שאומרים פני שבת נקבלה דמשמע ולא פני יו"ט. ונראה דאין להקפיד דשבת א"צ קידוש ב"ד וממילא קאתי הילכך צריך לצאת לקראתו לקבלו כיון שהוא בא אלינו מעצמו אבל יו"ט שבה אלינו ע"י קידוש ב"ד

ויש נוהגין לומר שני חרוזים הראשונים, שמור וזכור, לקראת שבת. ושני חרוזים אחרונים, ימין ושמאל, בואי בשלום⁹². ועיי"ע בהערה מנהגים שונים בזה.

בשמחה ובצהלה

טו. ואומרים בשמחה⁹³ ובצהלה במקום ברנה וכו', ומזמור שיר ליום השבת וגו'. ואין אומרים כגוונא⁹⁴, ואומרים קדיש יתום.

----- מקורות וציונים -----

נמצא שאנו מביאין אותו וא"כ מה צריך לצאת לקראתו לקבלו וא"כ אין שום ביוש בזה ע"ש. וכו' ומשמע דביו"ט שפיר מקבלין שבת וכדברי הב"ד.

וכ"ה בברכי יוסף (סימן תפ"ז ס"ק ו'), שהביא מהרב בית דוד (א"ח סימן רס"ד): אם חל פסח בשבת אין למנוע לומר פיוט לכה דודי וכו' פני שבת נקבלה.

בס' מטה אפרים (סימן תרכ"ה סעיף מ"א) כתב: וקצת אנשי מעשה נוהגין להתחיל מזמור לדוד הבו לד' ואומרים אנא בכח ולכה דודי הראשון ומדלגין ומתחילין בואי בשלום וכו'.

וכ"ה במט"א (סימן תרי"ט סעיף י"ג).

ובערך השולחן (סי' ע"ד ס"ק ג'): הספרדים מתחילין מן מזמור לדוד והכל כפי המנהג וכו'.

⁹² עיי' בפ"י אלף המגן על מט"א (סימן תרכ"ה ס"ק נ"ו): ונוהגין במדינתנו לומר ב' חרוזים הראשונים (שמור וזכור, ולקראת שבת) וב' חרוזים אחרונים (ימין ושמאל, ובואי בשלום) והטעם לזה ידוע ליו"ט. וכ"ה בס' ליקוטי מהרי"ח מנהגי פסח.

ויש מקומות שאומרים כל הפיוט של לכה דודי ומדלגין רק החרוז של התנערי והנה מנהג זה מובא בקיצור שלי"ה ובפרמ"ג (סי' תפ"ח א"א ס"ק א'): ויש מקומות אומרים (חרוזי לכה דודי) ומדלגין התנערי. וכן בסידור ר"י עמדין (עמוד קמ"ה ע"ב): מנהגנו ע"פ אמ"ה ז"ל, וכמנהג הארי ז"ל לאמרו (לכה דודי) גם בשבת ויו"ט, רק אין אומרים התנערי. ובהוספות שו"ע הגרש"ז (עמוד תט"ו ע"ב): יו"ט וחוה"מ שחל בשבת אין אומרים לכו נרננה רק מתחילין מזמור לדוד. ובהערות שם, ואומרים כסדר אנא בכוח וכל חרוזי לכה דודי מזמור שיר ליום השבת כגוונא רזא דשבת וכו'.

בטעם מנהגים אלו לשיטתם, ראיתי בס' ליקוטי מהרי"ח שמשביר: אפשר עפ"י דברי הס' בית דוד שהובא בשע"ת (סי' ע"ה) וז"ל שמעתי שיש שאין מקבלין שבת ביו"ט מפני שאומרים פני שבת נקבלה ולא פני יו"ט ונראה דאין להקפיד דבשבת א"צ קדוש ב"ד וממילא קא אתי' הלכך צריך לקבלו משא"כ יו"ט שאנו מביאין אותו לכך א"צ לצאת לקראתו לקבלו. ועפ"י אפשר דטעם המנהג הא' שאין מקבלין שבת כלל שסוברין שהוא בושח ליו"ט, ומנהג הב' סוברין כדברי הב"ד שאין זו בושח ומ"מ אין אומרין הפיוט לכה דודי כולו שאעפ"כ אין כבוד ליו"ט לומר הרבה פעמים פני שבת נקבלה לכך אין אומרין רק החרוז הראשון ובואי בשלום כדי לומר בואי כלה שהוא העיקר, וגם מזמורי לכו נרננה אין אומרים כיון דבלא"ה לא נתפשט כל כך לאמרו כמ"ש לעיל שגם בנוסח האר"י ליתא ושגם הגאון הח"צ לא הי' אומרו, ומנהג האומרין כל הפיוט לכה דודי סוברין כיון דאמרין דאין זו בושח ליו"ט א"כ גם בהרבה פעמים לא הוה בושח רק מדלגין התנערי מעפר משום שבת אחר יו"ט דלא שייך בו לומר התנערי מעפר וכעין שאמרין לענין במה מדליקין שאין אומרים אותו ביו"ט שחל בשבת או בשבת חוה"מ משום שבת אחר יו"ט.

ניגון יו"ט

טז. אומרים ברכו ותפילת ערבית בניגון של יום טוב⁹⁵.

פיוטים בתפילת ערבית

ז. כשחל פסח בשבת אין אומרים פיוטים בתפילת ערבית⁹⁶ ויש שנהגו לומר⁹⁷.

----- = מקורות וציונים -----

⁹³ בשו"ע הגרש"ז (בהוספות עמוד תט"ו ע"ב): בחרוז בואי בשלום, בשבת יו"ט אומרים גם בשמחה, ועיי"ש בהערה 7 שכ"ה בסידור רבנו הזקן: ובהגהות כ"ק אדמור מוהרש"ב נ"ע על הסידור כתב כ' במ"ח מס' ליל יו"ט פ"א מ"ב: ואם הוא שבת ויו"ט יאמר בפזמון לכה דודי גם בשמחה במקום אומרו גם ברינה עכ"ל. ונמצא דאצ"ל שניהם, רק גם בשמחה לבד.

מטה אפרים (סי' תרכ"ה סעיף מ"א): היום שהוא יו"ט אומרים בשמחה ובצהלה, ועיי"ש באלף למטה ס"ק ס"ו: שכ"כ רבינו האר"י ז"ל. סידור ר"י עמדין (עמוד קמ"ו, ושנ"ג).

⁹⁴ בסידור ר"י עמדין (עמוד שנ"ג): כשחל בשבת וכו' וא"א כגוונא וכ"ש שבת חוה"מ. מט"א (סי' תרכ"ה): והנהגים לומר קודם ברכו כגוונא א"א אותו היום וכו'. ובאלף למטה (שם ס"ק ס"ז): לפי שנאמר כד עייל שבתא איהו אתייחדת כו' וכל שולטנין רוגזין כו' זה קצת זלזול בקדושת יו"ט דהא גם (בלא) שבת ה' כן מחמת יו"ט ומכ"ש בשבת חוה"מ אין לאמרו שאין שם שולטנין רוגזין מחמת המועד וכו'. אבל בשו"ע הגרש"ז (הוספות עמוד תט"ו ע"ב) מביא בהערה 6 הסדר שהיו אומרים מזמור שיר ליום השבת, כגונא, רזא דשבת וכו'.

⁹⁵ מט"א (סי' תרכ"ה): מיד אחר ק"י מתחילין ברכו בניגון המיוחד ליו"ט וכן כל שאר הברכות ויש שאומרים בניגון המיוחד לשבת וכן שאר ברכות המעריב וכו', ועיי"ש באלף למטה (סי' ס"ח) שמשביר: מאחר שאין אומרים פיוטי מערבית, שבת עדיף מיו"ט והוא גם כן תדיר. בסידור ר"י עמדין (עמוד שנ"ג): ומתפללין מעריב בניגון המיוחד ליו"ט ובשמחה.

⁹⁶ רמ"א (סי' ער"ה סעיף ב'): אסור לומר פיוטים בליל יו"ט שחל להיות בשבת בבהכ"נ וכן נהגו. מביאו מהמרדכי וספר התרומות וסמ"ג והגהות.

עיי"ש במשנ"ב (סי' ח' ט') מביא מהט"ז וש"פ אפילו שיש רבים בבהכ"נ חיישינן להטי"י וכ"ש יחיד בביתו דאסור לאור הנר, אבל שאר התפילה מותר לקרות בסידור לאור הנר, והטעם שתפילה מצויה בפי כל ואי' עיון רב והוי כמו ראשי פרשיות.

לבוש (סי' תפ"ז סעיף ג'): אם הוא שבת, אין אומרים מעריבים לפי שאין בקיאין בו וחיישינן שמא יטה הנר וכן בכל יו"ט שחל להיות בשבת וכו'.

וכ"ה בלבוש (סי' תרמ"ב) שו"ע הגרש"ז (שם סעיף ב'). משנ"ב שם ס"ק א'.

⁹⁷ מהר"ל סדר תפילות של פסח: מעריבים של פסח אפילו בשבת. מקור חיים (סי' תפ"ז) עיי"ש כתב סדר המעריבים ואומרים אפילו כשחל יו"ט בשבת ובפי' ער"ה ס"ק ב'. מנהגים דק"ק ורמיישא ס"ק מ"ו.

תפילת עמידה

יח. ואומרים ופרוס עלינו וכו' ושמרו בני ישראל וגו' וידבר משה⁹⁸ וגו', וחצי קדיש ומתפללין בלחש וכוללים בתפילת יו"ט גם של שבת⁹⁹, ואומרים שבתות למנוחה ומועדים לשמחה את יום השבת הזה ואת יום חג המצות הזה וכו', באהבה מקרא קודש וכו'¹⁰⁰. וי"א את יום המנוח/המנוחה הזו¹⁰¹.

----- מקורות וציונים ----- =

⁹⁸ טור (סי' רס"ז) ומשנ"ב (שם ס"ק ט') מפמ"ג: המנהג לומר אחר סיום הברכה ושמרו בני ישראל וגו' ובמועדים וידבר משה וגו'.

מטה אפרים (סימן תרכ"ה סעיף מ"א). ועיי' בליקוטי מהרי"ח אם חל יו"ט בשבת אומרים קודם פסוקי ושמרו דתדיר קודם.

בס' מנהגות וורמייזא עמוד רל"א בהגהות: בשבת אז אומרים "ושמרו" וכו' ואח"כ אומרים ג"כ "וידבר משה".

⁹⁹ ביצה י"ז ע"א כרבי. טוש"ע סי' תפ"ז סעיף א'.

שלטי הגיבורים על מרדכי שבת (פ"ב ס"ק ג'), יש שואלין למה מניחין בשבת ברכה אמצעית של שבת ואומרים של יו"ט שהיא אתה בחרתנו וכוללין בה של שבת, וכן במוסף שבת ור"ח וכו' הטעם משום דברכות של שבת שהם אתה קדשת ישמח משה אתה אחד לא יכול בהם יפה עירוב של שבת ויו"ט ור"ח כמו שנוכל לומר באתה בחרתנו ואתה יצרת ולכך מניחין וכוללין של שבת באתה בחרתנו וכו'. וי"א טעם אחר, כדי לפרסם שהוא יו"ט, ומזכיר של שבת תחילה לפי שהיא תדירא.

כתב הרוקח (סוסי" ד"ש) למה אין אומרים ישמח משה כשחל יו"ט בשבת ואין עוקרין רצה והחליצו ואומרים יעלה ויבא, נראה טעמא לפי שבאתה בחרתנו מזכיר גם של שבת כמו ישמח משה שאין אומרין אותו אלא לפי שמתן תורה בשבת היה והוא מדבר ממתן תורה, אבל יעלה ויבא אינו מדבר כ"כ משבת כמו רצה והחליצו. מביאו ב"י (סוסי" תר"ז). עיי"ע בני יששכר כתב טעם ששבת קבועה וקיימא ויו"ט כאורח הבא אצל בעה"ב ומהמוסר שבעה"ב יכבד אורח יותר מעצמו.

¹⁰⁰ בלבוש (סימן תפ"ז סעיף א') מבאר דאע"ג דביו"ט בחול אין אומרים באהבה לפי שכבר אמרוהו בתחלתו באהבה מועדים לשמחה אבל בשבת חוזר ואומר באהבה מקרא קודש לפי שמקרא קודש של שבת קבלוהו באהבה במרה טרם כפיית ההר כגיגית וכו' עיי"ש. ועיי"ע באלף למטה (סי' תרכ"ה ס"ק ע'). ובשו"ע הגרש"ז (שם סעיף ו'), כשחל בשבת נוהגין במדינות אלו לומר שני פעמים באהבה דהיינו ותת לנו ד' א' באהבה שבתות למנוחה וכו' באהבה מקרא קודש וכו'. משנ"ב סי' תפ"ז ס"ק א'.

¹⁰¹ כן הוא דעת הש"ס במסכת ביצה (י"ז ע"א), וכן הוא לשון הטור. וכתב מהרי"ל בסדר תפלת יום טוב (עמוד קפח) שכן מנהג ונוסח בני אוסטרייך, ופליאה היא שמניחין לשון המקרא (שמות כ, ח) זכור את יום השבת, וכי תימא יום טוב נמי אקרי שבת, מכל מקום יום השבת לא מתקרי עכ"ל. מביאו חק יעקב (סי' תפ"ז ס"ק ג'), וכתב: באמת לענ"ד אין כאן פליאה כלל, כיון דאקרי שבת אם כן מקרי גם כן יום השבת כדכתיב יום שבתון (ויקרא כג, טז), וראיה ברורה לזה ממה שנתבאר בריש סימן תפ"ח דאומרין זמירות של שבת ואומרין מזמור שיר ליום השבת מטעם דיום טוב גם כן מקרי שבת כמ"ש המג"א בשם הדרכי משה, הרי דמקרי ג"כ יום השבת.

יעלה ויבא

יט. אומרים יעלה ויבא ואין מזכירין בו של שבת¹⁰², ואומרים והשיאנו וכוללים בו של שבת, והותם מקדש השבת וישראל והזמנים¹⁰³.

----- מקורות וציונים -----

ועיי' בפסח מעובין (סימן קל"ב) כתב שאין להלעיג על מנהג זה, ושכן אומרין כל גדולים בקונשטנטינא, ודלא כאותן שאומרין סימן לדבר מנוח עם הארץ היה (ברכות ס"א ע"א), כלומר מי שאומר יום מנוחה עם הארץ. אכן הרמב"ם (סדר תפלות כל השנה נוסח ברכות אמצעיות) כתב בנוסח הברכה את יום השבת הזה, וכן הוא נוסחיו ומנהגיו, ונהרא נהרא ופשטא ואין לשנות.

ובמחזיק ברכה (סי' תפ"ז ס"ק ב') כתב החיד"א שהספרדים אומרים את יום המנוח. כ"ה במנחה בלולה ריש ויקהל.

אמנם בס' נגיד ומצוה עניני פסח, כתב בשם האר"י ז"ל דבשבת ויו"ט אין לומר ביום המנוח הזה כ"א ביום השבת הזה. וכ"כ בפע"ח (שם כ' פ"ג). וכ"כ הכס"א (או"א), כמעט ברוב העולם שגור בפיהם לומר את יום השבת הזה ולא את יום המנוח. וכן שמעתי מכמה חזנים רבנים מפורסמים בעה"ק ירושת"ו וכן אני נוהג עכ"ל. מביאו כפה"ח (סי' תפ"ז ס"ק ח"י) וכתב וכ"ה עתה המנהג בינינו.

בענין נוסח המנוח או המנוחה

ברש"י ביצה (י"ז ע"א) כתב הנוסח כשחל יו"ט בשבת: ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה. וכ"ה בראבי"ה תקכ"ה עמוד 154. ובסדר רב עמרם גאון.

ברמב"ם סדר תפלות כל השנה, נוסח ברכות אמצעיות, ובטוש"ע (סי' תפ"ז סעיף א'), הגירסא את יום המנוח הזה.

¹⁰² הנה דעת הבית יוסף (סימן תפ"י) להזכיר של שבת ביעלה ויבא, וכן דעת הרמ"א (שם סעיף ג'). וכ"ה בט"ז שם. ובשו"ע הגרש"ז (שם סעיף ה') הביא ב' שיטות בזה וכתב שכסברא השני' שצריכים להזכיר, יש לנהוג לכתחילה שהרי אף לסברא הראשונה (שאין מזכירין) אין שום חשש איסור אם חוזר ומזכיר ולסברא הב' צריך להזכיר נמצא כשמוזכר יוצא ידי שניהם. אבל במג"א (שם ס"ק ה') כתב שביש"ש פ"ק דביצה פסק שאין להזכיר שבת ביעלה ויבא וכ"פ הלבוש בשם כמה גדולים וכ"כ ב"ח ומהר"ל (בתשובה סי' ג').

ועיי"ש בלבוש (סעיף א'); ואין נוהגין להזכיר ביעלה ויבא ביו"ט שחל בשבת ביום השבת הזה וביום וכו', שהרי כבר הזכיר שבת בריש אתה בחרתנו ולמה לו להזכירו שנית עד סוף הברכה סמוך לחתימה וכו', ותמיהני מאוד על מורי הרמ"א ז"ל שכתב שמוזכרים שבת ביו"ט, ואע"פ שהאמת הוא שהוא דעת קצת גדולי הפוסקים וגם מסקנת מנהגי מהרא"ט כן הוא אבל שמעתי מכמה חזנים קשישי שהיו בקיאים ומומחים במנהגים ולא הזכירוהו גם כמה רבנן קשישי שהיו בב"ה ושמעו ולא גערו בהם וגם כל הדפוסים הישנים יוכיחו שהמנהג כך הוא שהרי לא הודפס בשום אחד מהם שבת ביעלה ויבא בשום מקום, ונ"ל שבכגון זה ודאי מביאים רא"י על מנהגי זקנינו ז"ל, וכמדומה לי ששמעתי טעם נכון שלא להזכירו שהרי עיקר יע"ו לא נתייחד אלא על הזכירה והפקידה ואין שייך זכרון אלא ברי"ח ובי"ט דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו' והיו לכם

טעה בתפילה ביום טוב שחל בשבת.

כ. ביום טוב שחל בשבת אם חתם מקדש השבת ולא הזכיר יום טוב בחתימה אין צריך לחזור¹⁰⁴.
וכן אם חתם מקדש ישראל והשבת והזמנים¹⁰⁵.

כא. ביו"ט החל בשבת, אם חתם מקדש ישראל והזמנים ולא הזכיר של שבת יש דיעות בין האחרונים אם לחזור. ועדיף לא לחזור שלא לבוא לספק ברכה לבטלה¹⁰⁶.

----- מקורות וציונים ----- =

לזכרון וגו' ולא הזכר שבת באותה פרשה לפיכך אין צריכין להזכיר שבת במקום שעיקרו משום זכרון שהוא משום ר"ח ויו"ט וכו'. וכ"ה במשנ"ב (שם ס"ק ט"ו).
¹⁰³ ברכות (מ"ט). ועיי' ברש"י שם. טושו"ע (סי' תפ"ז סעיף א'): וחותרם מקדש השבת וישראל והזמנים.

לבוש (שם סעיף א'): מקדים השבת לישראל לפי שהשבת מקודש מעצמו כשקידש היום ואין צריך קידוש ביי"ד ועיי' קידוש השבת מקודשים ישראל כדכתיב אות הוא וגו' לדעת כי אני ד' מקדישכם לכך אומרים מקדש השבת וישראל והזמנים.

ברמב"ם סדר תפלות כל השנה מלת וישראל בוי"ו, אבל בנוסח הש"ס (ביצה י"ז), איתא ישראל בלא וי"ו, וכן כתב הטור, ומהרש"ל (ים של שלמה) במס' ביצה פ"ב כתב ג"כ שני דיעות בזה, וכתבו דנכון לומר בלא וי"ו ע"ש. וכל כיוצא בזה אין לשנות המנהג, וכל שכן שאין להקפיד על מי שאומר כך או כך, כי יש להם על מי שיסמוכו. כ"כ חק יעקב סי' תפ"ז ס"ק ה'.

נוסחתינו כמ"ש השו"ע וכ"כ הלבוש שם. חק יוסף אות ז'. שו"ע הגרש"ז שם. משנ"ב שם ס"ק ח': מנהגנו כהשו"ע.

¹⁰⁴ דעת הפר"ח (סי' תפ"ז), שחזור וכתב הער"ה דבדיעבד יצא וא"צ לחזור. וכ"ה בשו"ע הגרש"ז (שם סעיף ג'). כפה"ח (שם ס"ק כ'). משנ"ב (סי' תפ"ז ס"ק ז'), עיי' בה"ל שהכרענו דאם לא הזכיר רק שבת לבד בודאי אין לחזור הברכה משום זה.

¹⁰⁵ הפר"ח (סי' תפ"ז) כתב שחזור וכתב הער"ה דבדיעבד יצא וא"צ לחזור. ובשו"ע הגרש"ז (סי' תפ"ז סעיף ג') ח"א (כלל כ"ח אות י') מביא הפר"ח וחולק עליו וסובר שאין צריך לחזור. ועיי"ע בנשמת אדם (שם ס"ק ב'). כפה"ח (סי' תפ"ז ס"ק כ').

¹⁰⁶ כתב הכנה"ג בהגה"ט (סי' תפ"ז), אם לא הזכיר של שבת וחותרם מקדש ישראל והזמנים, יצא וא"צ לחזור. וכ"כ בספרו פסח מעובין אוי' קל"ה. חק יעקב סי' תפ"ז אות ד'. א"ר שם אות ז'. פמ"ג (א"א אות א').

אבל מהר"ם גאלאנטי ומהר"י אלפנדי ומהר"ש רודיטי מעיר ברוסא ז"ל, כולם הסכימו דצריך לחזור, וכן הסכים הפרי חדש והב"ד י"א בהגה"ט. וכן הסכים הברכי יוסף (אוי' ד'). אמנם הער"ה אות ב' כתב דבדיעבד יצא וא"צ לחזור. וכ"כ השולחן גבוה אות ז' דספק ברכות להקל.

וכ"כ בשו"ע הגרש"ז שם סעיף ג', ח"א (כלל כ"ח אות י').

ויכולו

כב. ואומרים ויכולו, ואח"כ אומרים הלל¹⁰⁷.

כג. אם טעה והתחיל הלל, יאמר ויכולו אחרי הלל ואח"כ קדיש תתקבל¹⁰⁸.

ברכה מעין ז'

כד. אין אומרים ברכה מעין שבע¹⁰⁹ ויש שכתבו לאומרו¹¹⁰.

----- מקורות וציונים -----

¹⁰⁷ פמ"ג (א"א סי' תפ"ז ס"ק ג'): אומרים ויכולו בקול רם, עד לעשות, וקדיש שלם אחריו, דהא עיקר נתקן משום יום טוב. עיי' סי' רס"ח סעיף ז'.

שו"ג או' ט' אע"פ שאין אומר ברכת מעין ז' אומר ויכולו וכ"ה בסדר פסח מעובין, מביאו כפה"ח סי' תפ"ז ס"ק כ"ג. משנ"ב שם ס"ק ט'.

עיי' בפרי חדש שם אות ד' שכתב בשם רדב"ז ח"ח סי' ס"א, שאם חל בשבת, קורין הלל קודם ויכולו. והפרי חדש כתב שלא נהגו כן, רק תדיר קודם. שערי תשובה סי' תפ"ז ס"ק ט'. ברכי יוסף שם ס"ק י"א.

¹⁰⁸ אם חל פסח בשבת דצריך להקדים ויכולו, וטעה ובירך ברכת ההלל קודם ויכולו, יגמור ההלל ואח"כ יאמר ויכולו. בית יהודה (א"ח סי' ל"ה) מביאו ברכי יוסף (סי' תפ"ז ס"ק י"א).

שערי תשובה שם ס"ק ט'. כפה"ח שם ס"ק מ"ד.

¹⁰⁹ כתב בעל המנהיג (הל' פסח סי' נ"ב), על שם רבינו ניסים שכשחל בשבת אין אומרים ברכה מעין שבע שנתקנה בשביל המאחרים בבית הכנסת שלא יזיקום המזיקים (עי' שבת כ"ד ע"ב) והאידנא אין צריך דליל שימורים הוא (שמות יב מב. פסחים קט ע"ב). כ"ה בטור סי' תפ"ז.

ובב"י הביא הכל בו (סי' נ' י"א: סי' לה לו עג) וגם ה"ר דוד אבודרהם (עמ' ריד) כתב שיש אומרים כן אלא שכתב ומיהו נהגו לאומרה, אבל עכשיו פשט המנהג שלא לאמרה.

¹¹⁰ שבלי הלקט סי' רי"ט. תניא סי' מ"ט. אבודרהם מביא י"א שאין לומר, אבל מסיים: ומיהו נהגו לאמרו.

הרש"ש בספרו נהר שלום כ"ה ע"ב כתב שיו"ט דפסח שחל בשבת צ"ל ברכת מעין שבע כשאר יו"ט שחל בשבת אעפ"י שנראה שאין לה מקום מ"מ צריך לאומרה, כיון שהזכרה בתלמוד שבת כ"ד, ולא חילקו בין פסח לשאר יו"ט ואותו החילוק שכתב הר"ן הוא מסברא. וכ"כ הר"ח פלאג"י בלב חיים (ח"ב סי' צ"ה) שיש לאומרה ושכן נוהגין בעירו איזמיר. והב"ד בספרו ר"ח אות ג'. ובנו היפ"ל (ח"ב אות ד' וח"ג אות ג'). וכ"ה עתה מנהג בית אל יב"ץ שבעיר קדשינו ירושלים ההולכים עפ"י תורת האר"י לאומרה כמ"ש הרב שמן ששון ז"ל בפתח עינים בסדר כוונת הפסח ע"ט ע"ד וכו'.

מביאו כפה"ח (סי' תפ"ז ס"ק כ"ב) וכתב: וכבר כתבנו בכ"מ דמקום מנהג לא אמרינן סב"ל, וא"כ נהרא נהרא ופשטיה.

מקור חיים (סי' תפ"ז) שבפרנקפורט אומרים. וכ"ה במנהגות וורמייזא (עמוד רלא, הגהות ס"ק ו'). וכן מנהג זידיטשוב, ויוניץ, רופשיץ, קוידנוב סקוירא וספינקא. מביאם נטעי גבריאל פ' סי'.

כה. אם שכח והתחיל ברכת מעין שבע ונזכר, יגמור עד מקדש השבת ואח"כ יאמר הלל¹¹¹.

במה מדליקין

כו. אין אומרים במה מדליקין¹¹². הנוהגים בכל שבת לומר מזמור ד' רועי וגו' אומרו גם היום, ויש נוהגים להוסיף גם מזמור בצאת ישראל ממצרים. ויש מקומות שאין אומרים שניהם¹¹³.

זו. באמירת קדיש וברכו בתרא נחלקו הדיעות אם לומר¹¹⁴.

----- מקורות וציונים ----- =

¹¹¹ תש"ו תשורת שי ח"א סי' תט"ז. מהרש"ם באורחות חיים סי' תפ"ז ס"ק ג'. יחווה דעת ח"ב עמוד קט"ו.

בית הלוי על נועם מגדים להפמ"ג אות ס"ט, שיכול לסמוך על הפוסקים דסוברים שאומרים ברכת מעין שבע בפסח שחל בשבת. מביאו נטעי גבריאל פרק ס'.

¹¹² שו"ע סי' ע"ר ברמ"א סעיף ב'. בלבוש סימן תפ"ז סעיף ח' אין אומרים במה מדליקין גזירה משום יו"ט שחל להיות בערב שבת שאין אומרים בו עשרתם וכו' שאין מעשרים ביו"ט לכן אין אומרים אותו אפילו כשחל יו"ט בשבת עצמו. מט"א סי' תרכ"ה סעיף מ"א. במנהגות וורמייזא עמוד רל"א הגהות ס"ק ו' כתב שאומרים במה מדליקין.

וכ"ה במהרי"ל הל' תפילות יו"ט שנהגו לומר במה מדליקין גם כשחל בשבת.

¹¹³ המנהג בארץ ישראל וסת"ם כשחל פסח בשבת אחר קדיש תתקבל שבערבית אומרים ב' מזמורים "ד' רועי לא אחסר" ובצאת ישראל ממצרים, אבל בלונדון ואמסטרדם אומרים דוקא בצאת ישראל. כ"ה במנהגי ארץ ישראל. מס' כתר שם טוב המבואר כיון שאנו מזכירים שבת בעמידת החג מכבדים את השבת במזמור ד' רועי. ומכבדים את חג המצות במזמור בצאת ישראל ממצרים.

סידור ר"י עמדין (עמוד שני"ג): במקום שנהגו לומר בשבת מזמור לדוד ד' רועי אומרו גם עתה. מט"א (סי' תרכ"ה סעיף מ"א).

יש מקומות שנוהגים לא לומר מזמור לדוד ביום טוב שחל בשבת וכן בשבת חול המועד.

¹¹⁴ בענין אמירת ברכו בקדיש בתרא בליל יו"ט שחל בשבת אי' במנחת אלעזר ח"ד סי' ע"א: ע"ד מנהגינו מאבותינו לומר ברכו בלילי שבת בקדיש בתרא, אמנם כשחל יו"ט בשבת אין אומרים אותו. וכתב שכן נהג מהרצ"א מדינוב וכן עוד הרבה מרבתינו כמו בצאנו, וכן נהגו בפולין ובכמה עירות וכו'. ועיי"ש שמבאר שאנו נוהגים כהאר"ז^ל, ובכ' האר"ז^ל (שעה"כ פעה"כ) כ' לומר ב' פעמים ברכו דייקא בליל שבת וכו' משא"כ כשחל ביו"ט שאז ממילא נשתנה כוונת התפלה וכו' שלא אומרים ויכולו וכו' הואיל ואשתני וכו' עיי"ש באריכות עוד טעם ע"פ נגלה.

בס' ליקוטי מהרי"ח ח"ג דף י"א ע"ב שאומרים ברכו אחר התפילה בליל פסח כשחל בשבת דאף שגם ברכו זה ניתקן בשביל המאחרין לבוא לביה"כ כמבואר בב"י קל"ג, אבל לא מחשש מזיקין רק כדי שישמעו ברכו ע"ש וזה שייך גם בליל פסח, וגם לפי כוונות האר"י ז"ל באמירת ברכו זה ג"כ אין חילוק בין שבת של פסח לשאר שבתות השנה.

קידוש בביהכ"נ

כח. אין השליח ציבור מקדש בבית הכנסת. לפי שאין עני בישראל שאין לו ארבע כוסות¹¹⁵.

----- מקורות וציטוטים ----- =

¹¹⁵ טור סי' תפ"ז. שו"ע שם סעיף ב'. כל בו סי' נ' י"א:
מג"א שם ס"ק ד' שאין עני בישראל שאין יין. מיהו נ"ל דאע"פ שאין יין בעיר אלא בב"ה לא יקדש בב"ה דהא בכל השנה נמי רבים אומרים שלא לקדש בב"ה כמ"ש סי' רס"ט אלא שנוהגים מנהג ראשונים, ובפסח מעולם לא היה מנהג לקדש בב"ה.
אבודרהם עמוד רי"ד: אין לקדש ש"ץ בבית הכנסת ליל הפסח לפי שבשאר לילי שבתות וימים טובים שמקדשין בבית הכנסת הוא להוציא אורחים ידי חובתן, ובליל פסח אינו צריך כי הם מקדשים לעצמם בביתם כדתנן (פסחים פ"י מ"א) ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין. ועוד, אם יקדש בבית הכנסת יראה כמוסיף על ארבע כוסות, ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם

פרקו ביעור וידוי מעשרות

א. בשנה הרביעית ובשנה השביעית לשמיטה נצטוונו במצות ביעור מעשרות¹¹⁶, ובמצות וידוי מעשרות¹¹⁷.

זמן הביעור

ב. זמן הביעור הוא בפסח של השנה הרביעית והשביעית. יש אומרים בערב פסח ויש אומרים בערב שביעי של פסח¹¹⁸.

מצות ביעור מעשרות

- א. לפני זמן הביעור א. מפרישים מכל הטבל המשתייך לשנים א,ב,ג, לשמיטה את כל התרומות והמעשרות שצריך וכן מפרישים חלה ממה שחייב בחלה.
- ב. נותנים את המתנות לכהן ללוי ולעני כל אחד כדינו, את אותם המתנות שנוהגים בזמננו לתת.
- ג. מאבדים את המעשר שני ורבעי ע"י שריפתם או איבוד אחר. ומאבדים את המטבעות שחיללו עליהם את המעשר שני והרבעי, ע"י השלכה לים, או ע"י איבוד אחר.
- ד. מעשר עני שהופרש מפירות טבל יש ליתנו לעניים או לגבאי צדקה עבור עניים קודם זמן הביעור.

איבוד מעשר שני ורבעי

- ד. מעשר שני ורבעי יש לאבדם או לחללם על מטבע ששוה פרוטה (מטבע עשר אגורות בשנה זו יש בו שוה פרוטה) ולאבדו.
- וכן כל המטבעות שברשותו שחילל עליהם במשך השנים מעשר שני ורבעי כולל הפרוטה החמורה שבהם, יחללם על מטבע ששווה פרוטה (עשר אגורות), ויאבד את המטבע מן העולם על ידי שיזרוק את המטבע לים במקום עמוק, או על ידי שיקלקלו אותו באופן שאינו ראוי לשימוש¹¹⁹ (לרתך או לעקם ע"י צבת וכדו' ויניח בפח האשפה).
- יש הנוהגים לחלל את המטבע על אוכל שלא הוכשר לקבל טומאה בשווי של פרוטה כגון אגוזים ושקדים, ולאבדם.

----- מקורות וציטוטים -----

¹¹⁶ בפרשת ראה (דברים יד, כ"ח) כתוב "מקצה שלוש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך.

¹¹⁷ בפרשת כי תבוא (דברים כו, יג - טו): כי תכלה לעשר את על מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתת ללוי לגר ליתום ולאמנה ואכלו בשעריך ושבועו. ואמרת לפני ה' אלוֹקֵיך בערתי הקודש מן הבית וגו'.

¹¹⁸ ראה חזון איש דמאי סי' ב' ס"ק ז'.

¹¹⁹ חזו"א שם ד"ה נראה דאינו.

מצוות וידוי מעשרות

ה. לאחר שקיים את מצות הביעור בטבל ודאי החייב במעשר, יש מצוה להתוודות.

ו. זמן הוידוי הוא ביו"ט האחרון של פסח של שנה הרביעית והשביעית משמיטה¹²⁰

ז. הוידוי הוא אמירת ג' פסוקים בפ' כי תבוא¹²¹:

ואמרת לפני ה' אלוֹקֶיךָ בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאִלמנה ככל מצוותך אשר ציוויתני. לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי, לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול ה' אלוֹקי עשיתי ככל אשר ציוויתני. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש".

ח. דעת הראב"ד¹²² והחינך¹²³ שאין מצות וידוי נוהגת אלא בזמן שביט המקדש היה קיים, וכן דעת החזון איש¹²⁴. והחכמת אדם¹²⁵ וכך נוהגים רבים שאינם מתוודים כלל.

לדעת הרמב"ם והסמ"ג מצוה זו נוהגת גם בזמן שאין בית המקדש קיים. וכ"כ השו"ע¹²⁶ כדעת הרמב"ם שמצות וידוי נוהגת בזמן הזה.

----- מקורות וציונים ----- =

¹²⁰ רמב"ם מעשר שני פי"א הל' א' י"ד.

¹²¹ דברים כ"ו יג – טו.

¹²² ראב"ד הל' מעשר שני פ' י"א הל' ד'.

¹²³ חינוך מצוה תר"ז.

¹²⁴ דמאי סי' ב'. וכתב שם כמה טעמים שאי אפשר להתוודות. לא אוכלים בירושלים את המעשר השני. לא נותנים לכהן את התרומה. אין אנו בטוחים שלא עברנו בכל השנים על פרט אחד מדיני תרומות ומעשרות מהדברים המעכבים את הוידוי, והרוב אינם מהמדקדקים. מכיוון שבירושלמי (מעשר שני פ"ה הל' י"ב) אמרו כעס הוא לפני המקום מי שאומר שעשיתי ככל המצווה ולא עשה. והוידוי בזמן הזה הוא רק דרבנן יש לסמוך על השיטות שאין וידוי נוהג בזמן הזה.

¹²⁵ חכמת אדם בספרו בספרו שערי צדק. הקשה, הרי עכשיו שבעוה"ר אנו מפרישים הכל בטומאה, איך אנו יכולים להתוודות ולומר ולא בערתי ממנו בטמא. האדר"ת בספרו אחרית השנים פרק ה' ביאר שרק אם עושה שלא ברצון התורה שהוא יכול לבער בטרהה והוא מבערו בטומאה אינו מתוודה, אבל בזמן הזה שאי אפשר לבער בטרהה יכול להתוודות, אם מקיים את מה שחכמים ציוו ולומר ככל מצותיך אשר ציוויתני

¹²⁶ בסי' שלא סעי' קמב

פרק ז שביעי של פסח

עירוב תבשילין

- מ. בשביעי של פסח שחל בערב שבת, יעשה עירוב תבשילין ביום חמישי¹²⁷.
ל. עירוב זה עושין אותו בפת ותבשיל¹²⁸ ואם עשאו מתבשיל בלבד מותר¹²⁹.

קטניות בשבת אחרי פסח

לא. תבשילים שנמנעים לאוכלם בפסח, כגון קטניות, צימוקים וכו', נחלקו הפוסקים אם מותר לבשלם בשביעי של פסח בכדי לאוכלם בשבת שלמהרתו¹³⁰, ויש שכתבו שראוי למנוע מזה¹³¹.
אבל לאוכלם בשבת מותר דלא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר¹³².

----- מקורות וציטוטים ----- =

¹²⁷ כשחל יו"ט בערב שבת, אין אופין ואין מבשלין בו לצורך שבת. אבל מכין תבשיל ופת בערב יו"ט וסומך על הכנה זו כתחילת הכנה לשבת.

טושו"ע (סי' תקכ"ז). משנ"ב (שם ס"ק ה"ו). בשו"ע (סי' תקכ"ז סעיף א'): העירוב שיבשל ויאפה מיו"ט לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מערב יו"ט לשם שבת ונמצא שלא התחיל מלאכה ביו"ט אלא גמר אותה.

¹²⁸ שו"ע (סי' תקכ"ז סעיף ב'). משנ"ב (שם ס"ק ה').

¹²⁹ שו"ע שם ובמשנ"ב (ס"ק ו') דמעיקר הדין א"צ אלא בתבשיל לבד ומהני בין לפת בין לתבשיל שכי"ה דעת רוב הפוסקים, אלא שנהגו כדעת המחמירים להצריך פת ותבשיל לכן בדיעבד מותר.

¹³⁰ בתשו' חת"ס (סי' ע"ט) דן בשאלת הגרעק"א כשחל ז' של פסח בע"ש, האם מותר לבשל צימוקים (שנמנעו בני אשכנז לאכול, רמ"א סי' תס"ז ס"ח) לשבת. הגרעק"א (ח"א סי' ה' וחי' ביצה מעד ו') התיר כיון שלחולה שאב"ס מותר אף בפסח. ומכוח הואיל ואי מיקלע ליה וכו'. וכ"ה בחזו"א (סי' מ"ט ס"ק ט"ז).

ובתשו' שם ארי' (סי' צ"ה) ובתשו' קול מבשר (סי' ע"ח) העירו שלקטנים חזו כל ימות הפסח וממילא אפשר לומר הואיל. ובתשו' דובב מישרים (ח"א סי' מ"ט) מתיר עפ"י המג"א (סי' תנ"ט י"ג). הליכות שלמה (פ"י הע' כ"ג). ולכן המיקל בזה יש על מה לסמוך.

ובשדי חמד מצוין להתיר בפרט במקום שיש בני עדות המזרח שאוכלים קטניות בפסח (שד"ח מעי' חו"מ אס"ד סי' ו' ס"ק ו'. לוח אר"י לגרימ"ט)

¹³¹ החת"ס שם סובר דליכא סברת הואיל לחושאב"ס, דהוי מילתא דלא שכיחא. ובתשו' מנח"י (ח"ז סי' ל"ג) העלה ד' חששות מבישול קטניות ביו"ט א. דדברים שאין אוכלים ביו"ט ל"ש הואיל. ב, המתענה ביו"ט אסור לבשל לאחרים (רמ"א תקכ"ז כ') דהוי כלא הניח ע"ת. וכשאסור עליו התבשיל, אסור לבשלו ג. חשש דלמא אתי לאכול מיני'. ובשבט הלוי.

¹³² לא אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר (תוס' סוכה י: ביצה ד. ד"ה נימא. בה"ל סי' תרס"ה ד"ה אתרוג) הליכות שלמה (פ"י אות ט"ז). שבט הלוי.

שרויה בשבת לאחר פסח

לב. רבים מהפוסקים מתירים להכין כופתאות (מצה שרויה) מקמח מצה בז' של פסח בכדי לאוכלם בשבת¹³³, ויש שנמנעו מכך¹³⁴. אבל לאכול שרויה בשבת בודאי מותר¹³⁵.

חמץ בשבת לאחר פסח

לג. בשבת שלאחר הפסח, נראה שאין לאכול חמץ (שנמכר לנכרי) משום מוקצה¹³⁶ ויש שמתירים¹³⁷. ויש מקום להחמיר בזה¹³⁸.

----- מקורות וציטוטים -----

¹³³ חזו"א (או"ח סי' מ"ט ס"ק ט"ו) דהוי כדבר הנדור וחזי לאחרים ולא כאיסור שיש בו מוקצה (סי' ש"ח סוס"ק ק"ע) דובב מישרים (ח"א סי' מ"ט). מנח"י (ח"ז סי' ל"ג). שבה"ל (ח"ב סי' קס"ג).

¹³⁴ שבט הלוי (ח"ח סי' קס"ג ו) דלאלו הנוהגים איסור, אין נכון להתעסק בפסח במידי דאסור לאכול לדעת המחמירים, הגם שלדינא אין להחמיר בזה.

¹³⁵ דובב מישרים. מנחת יצחק (ח"ז סי' ל"ג).

¹³⁶ בשער המלך (פי"א מיו"ט ה"ל כד), שבדאורייתא יש להחמיר במוקצה מחמת יום שעבר. פמ"ג (סי' תצ"ח ב) לכן אותו ואת בנו לא תשחטו, אם שחט האם בעיו"ט אסור לשחוט את הבן ביו"ט, וכן חמץ לאחר שש"פ אסור כיון שחמץ הוא איסור תורה וכ"ה בלוח הגרימ"ט.

הגם שבשו"ע הגרש"ז (סי' ש"י סעיפים ד'ה"ו) איסור הבא מאיליו, לא ע"י גרמת אדם מותר, וכן כל כיוצא בזה, לכאורה גם חמץ כך. ואולי י"ל שחמץ שאסור בהנאה אולי יותר חמור ממוקצה רגיל ויש להחמיר משום יום שעבר, משא"כ קטניות, שאינו אסור בהנאה.

¹³⁷ הגם שעדיין לא קנו את החמץ מהנכרי, כיון שמתנים עמו בשטר מכירה שיתן רשות להשתמש בחמץ ביום זה. ואין כאן משום מוקצה כיון שהוא מחמת יום שעבר. יחו"ד (ח"ב סי' ס"ד). אור שמח (ה"ל יו"ט פ"ד ה"ל י').

¹³⁸ הליכות שלמה פסח (פ"י סעיף ט"ז).